

K. Farkas Claudia

„Bátor javaslat”

A kormányzó Nemzeti Egység Pártja és az 1938-as magyarországi zsidótörvény

A Magyarországon 1938-tól megvalósult zsidóellenes törvényhozás¹ beindításáért hiba volna a szélsőjobboldali erőkre és mozgalmakra hárítani a felelősséget: a kormányzó Nemzeti Egység Pártja erős, többségi antiszemita hangulatú pártként, többségi parlamenti erejével eleve meghatározta az 1938-ban általa kezdeményezett és kidolgozott javaslat sorsát.

A magyar társadalom jelentős szeletében munkálkodott a zsidóság kirekesztésének szándéka. Az első zsidótörvény, az 1938:XV.tc. indoklásának² egyik alaptétele az volt, hogy a magyarországi zsidóság nagyobb teret foglal el az ország gazdasági életében, mint amennyire számaránya szerint igényt tarthatna. A másik alaptétel pedig idegenséggként értelmezett „felfogásbeli” és „érzületbeli” disszonanciát tételezett fel a zsidóság részéről. E gondolatmenet szerint a zsidóság bizonyos pályákon tapasztalható „túlreprezentáltsága” révén „megbomlott a társadalom egyensúlya”. Ezen a zsidóság visszaszorításával akartak segíteni. Érvelésük azonban mind az okok elemzésében, mind a gyógymód megválasztásában alapvetően hibás volt: eltekintettek a zsidóság - bizonyos területeken persze tényszerű - túlreprezentáltságának valós okaitól, és félremagyarázták ennek a jelentőségét, hiszen az, hogy a zsidóság a társadalmi élet adott területein országos arányszámán felül képviseltette magát, még nem „zsidókérdés”. Könnyen azzá válhatott azonban olyanok kezén, akik

---

¹ A magyar parlament 1938 májusában szavazta meg ún. első zsidótörvényt (1938:XV.tc.). Az 1938:XV.tc. legfontosabb rendelkezéseként kimondta, hogy a zsidóság részarányát 20%-ra kell korlátozni a szabadfoglalkozású pályákon, valamint a tíz személynél többet foglalkoztató pénzügyi, kereskedelmi és ipari vállalatoknál. Ezt a törvényt 1939 májusában az 1939:IV.tc., majd 1941 augusztusában az 1941:XV.tc. követte. Ezek a törvények súlyosan sértették az általuk zsidónak minősítettek állampolgári jogegyenlőségét, korlátozták részvételüket gazdasági és kulturális téren. Az 1941-es törvény pedig megtiltotta a zsidók és nemzsidók között kötendő házasságot is.

² 616. sz. Törvényjavaslat a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról. In: Az 1935. évi április hó 27-re összehívott országgyűlés képviselőházának irományai. X. kötet. Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat nyomása, Bp., 1938.

zsidókérdésként kívánták kezelni. Mesterségesen kreált problémáról van szó, amely a legszorosabb összefüggésben állt a magyar társadalomfejlődés zavaraiival. A „zsidókérdés” felvetésével valóban létező, égető társadalmi kérdésekről kívánták a figyelmet elterelni, ráadásul e problémákért a zsidókat téve felelőssé.

A kirekesztő szándék indítékairól a parlamenti viták során a képviselők (figyelemre méltó kivételekkel) rendszerint nem azt mondták, amit gondoltak, hanem amiről úgy gondolták, hogy szándékaik megvalósítását egy lépéssel előre viheti. Legkevésbé a kormány vallotta meg célját: nem azt mondta, hogy a zsidókérdés megoldásával a zsidóvagyonot akarja „újraosztani”, és ezzel szélesíteni a maga szociális bázisát, hanem - hangzatos jelszavakat választva, a zsidókérdést a magyar élet fő problémájának feltüntetve - egyenesen „nemzeti önvédelemről” beszélt. Mi több: olyan gazdasági és szellemi erőt tulajdonítottak a zsidóknak, amely elegendő rá, hogy ezeket az ártó célú követeléseket - mint mondták - a magyarság rovására érvényesítsék. Azt hangoztatták, hogy a zsidóság olyan elem, amelynek céljai gyökeresen különböznek a magyarságéitól. Ennek a fényében pedig igazságosnak tűntethették fel a zsidóság visszaszorítását. A másik pólus: a baloldal, és a szabadelvű csoportok köre nem ismerte el a zsidókérdés fölvetésének a létjogosultságát, különösen abban a formában, ahogyan azt a kormány elővezette. Bár tisztában voltak azzal, hogy a zsidótörvény elleni küzdelmük nem sok eredménnyel kecsegtet, mégis foggal-körömmel harcoltak ellene. A különböző politikai erők közül a szélsőjobboldal „ködösített” a legkevésbé: hirdették, hogy céljuk a zsidóság faji nyilvánítása és totális kirekesztése a magyar társadalomból, követeléseikkel mindig jócskán a kormány előtt jártak. A jobboldal más pártjainak állásfoglalása felületességet vagy zavart tükrözött. Az Egyesült Kereszténypárt a javaslatra éppen annak enyhesége miatt mondott nemet, és szembetűnők voltak egyes kereszténypárti képviselők igen radikális jogfosztó elképzelései. Az Független Kisgazdapárt a zsidókérdést a magyar élet feltétlenül kezelendő bajának tekintette, bár a javaslattal szemben körükben több nyugtalanító kérdés is felmerült. Érzékelték a javaslat indoklásában rejlő hamisságot, ám mégis megszavazták: ebben már az országot azidőtájt elárasztó antiszemita propaganda hatása is érződhetett.

A konzervatív, jobboldali Nemzeti Egység Pártja³ a zsidókérdés megítélésében maga sem volt teljesen egységes. Igaz, politikusai közül

---

³ A Nemzeti Egység Pártja 1932. október 27-én alakult és 1939. március 7-én oszlatták fel. (Helyét 1939 januárjától a Magyar Élet Pártja foglalta el.) Erről lásd: Gömbös pártja. A Nemzeti Egység Pártja dokumentumai. Összeállította és a bevezetőt írta: Vonyó József. Dialóg-Campus Kiadó, Bp.-Pécs, 1998. 13-36.o. A párt programját, a 95 pontos Nemzeti Munkatervet lásd: Magyarországi pártprogramok (1919-1944). Szerkesztette: Gergely Jenő-Glatz Ferenc-Pölöskei Ferenc. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1991. 330-348.o. Az NEP az 1935-ös választásokon a 245

némelyek igyekeztek ezt a látszatot kelteni. Ezt tette például Baross Endre, aki a javaslat parlamenti vitája során kijelentette: a zsidójavaslatért a felelősséget „pártom minden egyes tagja nevében [...] vállaljuk.”⁴ A korabeli sajtóból azonban az derül ki, hogy magában a Nemzeti Egység Pártjában sem talált osztatlan helyeslésre a tervezet. A liberális „Újság” egy érdekes cikkben arról tájékoztatta olvasóit, hogy az említett javaslat megítélése megosztja a kormánypárt tagjait. Beszámolt a lap arról is, hogy a javaslatot ellenző kormánypárti képviselők magukat politikai kényszerhelyzetben érezve szavaznak majd igennel. A lap szerint ugyanis azt a felfogást vallották, hogy a javaslat megtagadása nem áll módjukban, mert „ezzel rendkívül súlyos helyzetbe sodornák a kormányt és gyengítenék azt az irányzatot, amely végeredményben mégis alkotmányos keretek között tesz kísérletet ennek a kérdésnek a megoldására, szemben [...] a szélsőséges mozgalommal.”⁵

Nem tárható fel név szerint, kik elleneztek részben vagy egészben a javaslatot, és azt sem, hogy milyen fenntartásaik voltak vele szemben. A parlamenti vita során ugyanis ellenvéleményüknek nem adtak hangot. Ez mindenestre arra is utalhat, hogy fenntartásaik általában nem voltak túl mélyek és elsősorban bizonyos részletekkel nem értettek egyet. Másrészt logikusnak látszik az a feltevés, hogy az ellenzők egyrészt a NEP-nek a javaslat által közvetlenül érintett zsidó (vagy árja-párja) tagjai, illetve olyan más politikusok lehettek, akik tartottak attól, hogy ez a belső probléma gondokat okoz a pártban.

A kormánypárton belüli legszélső jobboldali tömörülés, az ún. „cs” csoport álláspontjáról több adat áll rendelkezésre Tevékenységükről érdekes

mandátumból 171 mandátumot szerzett, vagyis a képviselőházban több, mint kétharmados (69%) fölénye volt. Erről lásd: Sipos Péter: Őrségváltás szavazócédulákkal–1935. In: Parlamenti képviselőválasztások 1920-1990. Tanulmányok. Szerk.: Földes György és Hubai László. Kiadja a Politikatörténeti Alapítvány, Bp., 1994. 175-176.o.

A kormánypárt parlamenti frakciója meglehetősen heterogén volt. Egyik pólusán a - részben Gömbös jóvoltából megerősödött - szélsőjobboldali csoport helyezkedett el, az ún. "cs" csoport. Tagjai azok az erősen jobboldali képviselők voltak, akiket 1935-ben Gömbös Gyula hozott be a parlamentbe. A csoport változatlanul a gömbösi politikát követte, bizonyos kérdésekben azonban álláspontjuk radikalizálódott. Elnevezésüket az idesorolható képviselők nevében gyakran előforduló "cs" betűről kapták. Közéjük tartozott többek között Scheftsik György, gr. Festetics Domokos, Haám Artúr, Mecsér András, Bárczay Ferenc. (Vezetőjük neve után Bárczay-csoportként is ismerték őket.) Erősen összeforrt, a nyilasokra is kacsintgató csoportosulásról volt szó. A párt másik részét az ún. mérsékelt konzervatívok alkották. A mérsékelték között - vitéz Shvoy Kálmán szerint - "állandó nézeteltérés, differencia volt", és maguk is "kb. három csoportba tagozódtak. [...] A három csoport külön-külön jön össze, tanácskozik, de azért összetart." In: Vitéz Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata. Sajtó alá rendezte: Perneki Mihály. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1983.159.o. (a továbbiakban: Vitéz Shvoy Kálmán titkos naplója...)

⁴ Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója (1935-1939). XVIII. kötet. Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, Bp., 1938. 393.o. (a továbbiakban: KN (1935-1939), XVIII.k.)

feljegyzéseket tartalmaz vitéz Shvoy Kálmán altábornagy, NEP képviselő naplója. E csoport tagjai már jóval a zsidójavaslat beterjesztése előtt hangot adtak radikális zsidóellenes véleményüknek. Vitéz Shvoy Kálmán titkos naplójának egy 1936. júniusi bejegyzésében a következő olvasható: „Ők kezdtek el először zsidózni.”⁶ A „cs” csoportot jellemzi 1938. március 31-i bejegyzésében is, tehát a zsidójavaslat beterjesztése előtt, röviddel az Anschluss után. Eszerint a társaság „igen hangos lett, megkezdődött megint a zsidózás.”⁷ A Bárczay-csoport már 1937-től jelentős befolyásra tett szert. Darányi Kálmán miniszterelnök nem lépett fel ellenük, bizonyos jelek arra mutatnak, hogy ha nem is rokonszenvezett a nézeteikkel, legalábbis tartott tőlük. Minderre az altábornagy így emlékezik: „Dacára Darányi ígéretésének, még mindig, sőt jobban, mint eddig a „cs” csoport felé hajlik, mert azok fenyegetik, lármásak...”⁸

A korabeli magyar közvéleményben fölbukkant az a vélemény, miszerint ez a társaság a zsidótörvény „kierőszakolásában” egészen különleges szerepet töltött be. A Bárczay-csoport mindenesetre igyekezett elhárítani a zsidójavaslat megszületésénél neki tulajdonított erőteljes kezdeményező szerepet. Ennek ellentmondani látszik az, amire már történt utalás, hogy t. i. a NEP ún. zsidóbizottságában - amely párton belüli szakértői bizottságként a törvényelőkészítő munkát végezte - éppen ez a Bárczay-féle szélsőjobboldali csoport került túlsúlyba.

A „Kis Újság” Bárczay Ferencsel készített interjút. Arra kereste a választ, tartható nézet-e, hogy a NEP-nek ez a csoportja vitte a Darányi-kormányt arra az útra, amely a zsidójavaslathoz vezetett. Bárczay elismerte, hogy az általa fémjelzett csoport a zsidókérdés megoldása terén talán nagyobb felelősséget képvisel, mint a kormány maga.⁹ Kiemelte azonban: tévedés azt hinni, hogy nekik ebben a kérdésben a kormányra nyomást kellett gyakorolniuk, hiszen azok a javaslatok, amelyeket a kormány hozott és amelyeket ők megelégedéssel fogadtak, megszülettek volna az ő befolyásuk nélkül is. Bárczay nyilatkozatából azt is megtudhatta az újságolvasó közönség, hogy a NEP kebeléből kiküldött zsidóbizottságnak - amelyben csoportjának a tagjai túlsúlyban voltak - nem volt olyan jelentős szerepe, amint azt a közvélemény gondolja. Bárczay szerint „a javaslat a kormány spontán elhatározásából született”¹⁰, nem helyes tehát csoportja katalizátor-szerepét túlértékelni.

A parlamenti vita anyaga alátámasztja, hogy a kormánypárton belül általában is erős, többségi antiszemita hangulat uralkodott. A sajtó azonban

⁵ Újság, 1938.05.08.3.o.

⁶ Vitéz Shvoy Kálmán titkos naplója...150.o.

⁷ Uo.166.o.

⁸ Uo.

⁹ Kis Újság, 1938.04.12.1.o.

¹⁰ Kis Újság, 1938.04.17.1.o. (Ehhez lásd még: Népszava, 1938.04.12.1.o.)

arról is beszámolt, hogy a pártban a zsidókérdés megítélésében évek óta érzékelhető ellentéteket a zsidójavaslat beterjesztése kidomborította. A „mérsékeltekhez” tartozók közül - említésre került - senki sem emelte fel szavát a parlamenti vitában, nem adott hangot ellenvéleményének. Az ellenállást nyilván értelmetlennek, a pártfegyelemre és a NEP parlamenti túlsúlyára tekintettel károsnak ítélték. A többség viszont a javaslatot lelkesen üdvözölte. Egy visszhang is segít felidézni, milyen fogadtatásra talált a zsidójavaslat előterjesztése a NEP értekezletén: „A Mecser-tábor hívei - írta a szociáldemokrata Népszava - már megjelenésekor hosszasan tapsolták Darányi miniszterelnököt és ez a taps fokozott erővel újult ki, amikor a miniszterelnök fölállt és benyújtotta a >társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról< szóló törvényjavaslatot.”¹¹ A NEP szélsőséges elemei „valóságos májusi esőnek”¹² érezték a javaslatot, amelynél „szebb húsvéti ajándékról még csak álmodozni sem mertek.”¹³ A NEP körében a többség úgy vélekedett, hogy a zsidótörvény megalkotására feltétlenül szükség van. Jelzésértékű, hogy a parlamenti vita során a véleményüknek hangot adó kormánypárti képviselők a legmesszebbmenőig egyetértettek a beterjesztett javaslat célkitűzéseivel és azt meg is szavazták. Többen elismerték, hogy ezzel nem oldható meg valamennyi, a társadalmi és gazdasági életet feszítő probléma, a javaslat beterjesztését - amelyet nem tartottak túl szigorúnak - mégis halaszthatatlannak érezték.

Darányi úgy vélekedett a zsidók egyenjogúságát megszüntető javaslatról, hogy azt „a társadalom józan elemei” mérsékeltnek és emberségesnek látják.¹⁴ E véleményével nem volt egyedül, ezt sokan osztották. A képviselőházban Tasnádi Nagy András szájából olyan értelmű megállapítás hangzott el, miszerint a Ház előtt fekvő javaslat „bátor, reális és emellett emberséges.”¹⁵

Több képviselő érezte a javaslat súlyos hibájának, hogy nem foglal egyértelműen állást: fajnak, avagy felekezetnek tekinti-e a zsidóságot. Tasnádi Nagy úgy érvelt, hogy a javaslat részben opportunitásból kerüli meg a nyílt állásfoglalást, egyébként „faji alapon áll, ha nem is mondja ezt ki kifejezetten. [...] Faji alapon áll és hogy ezt nem mondja ki, ennek egyedüli oka, hogy [...] a Corpus Juris a faj fogalmát [...] mint jogi fogalmat nem kezeli.”¹⁶

Gróf Károlyi Viktor szerint helyesebb lett volna, ha a „kérdést” (hogy t. i. kire vonatkozzon) kizárólag faji alapon oldották volna meg. Makkai János a

---

¹¹ Népszava, 1938.04.09.2.o.

¹² Uo.

¹³ Uo.

¹⁴ Népszava, 1938.04.17.4.o.

¹⁵ KN (1935-1939), XVIII.k.351.o.

¹⁶ Uo.349.o.

zsidóságot ismét egyértelműen fajnak minősítette: „a zsidóság faj: azzá teszi vérségi különállása, [...] és elkülönülése.”¹⁷ Ő már addig ment, hogy a megkeresztelkedett zsidókkal kapcsolatban megállapította: vannak izraelita vallású zsidók és keresztény zsidók.

A képviselők a zsidóságot idegen elemnek tekintették, és a zsidótörvénnyel kívánták az asszimilációs folyamatot (amiben – mint látható – nem hittek) megakasztani. A zsidóságról nem úgy beszéltek, mint a magyar nemzet integráns részéről, holott a hagyományos magyar nemzetfelfogásnak ez felelt volna meg. Az, hogy a zsidótörvénnyel a zsidóságot valóban ki akarták rekeszteni a magyar társadalomból, Krúdy Ferenc megfogalmazásában így hangzott: „mindennemű méreganyagot el kell távolítani a nemzet testéből.”¹⁸ A nyílt kirekesztési szándék fedezhető fel azokban a nyilatkozatokban, melyek azt sugallták, hogy „a zsidó nem lehet magyar” és képzeletben már ekkor élesen különválasztották a zsidóságot a magyarságtól. Elhangzottak olyan megállapítások is, miszerint „a magyaroknak vitán felülállóan lényegesen több joguk van ebben az országban, mint a zsidóknak.”¹⁹ Így jogosnak vélték a zsidók ellen hozandó jogkorlátozó intézkedéseket. A kirekesztés szellemében fogant törvényalkotói munka mozgatójának nem is az antiszemitizmust jelölték meg, ehelyett „öszönös fajvédelmi megmozdulást emlegettek.”²⁰

Ami a zsidóságnak engedélyezett 20%-os alkalmazási kvótát illeti, azt a NEP-ben túlzottnak találták, és már ekkor radikálisabb elképzelésekkel léptek fel. Ebben maga Darányi járt az élen. A szélsőjobboldali „Esti Újságnak” adott nyilatkozatában azt próbálta magyarázni, miért nem tudta a kormány a zsidó vallású állampolgárok arányát 20%-nál is alacsonyabbra leszorítani. Ezt kizárólag azzal indokolta, hogy ez súlyos megrázkódtatást okozna a magyar gazdasági életnek.²¹

„Radikálisabb megoldást szerettem volna, mert a százszázalékos megoldások embere vagyok”²² - mondta a képviselőházi vita során Vitéz Benárd Ágost. Véleményével nem volt egyedül.

A „zsidó faj” korlátozását, amelyet a „magyar faj” védelmének tüntettek fel. A gazdasági pályákról kiszoruló zsidóság pozícióit „magyar” (az ő értelmezésükben: nem zsidó) rétegnek kívánták átadni. Sokszor elhangzott a képviselők szájából, hogy a „magyar fajt” kell támogatni. A remélt gazdasági haszon túl azonban a zsidótörvényektől nem egyszerűen korlátozó, hanem faji elkülönítő hatást vártak.

---

¹⁷ Uo.331.o.

¹⁸ Uo.368.o.

¹⁹ Uo.402.o.

²⁰ Uo.298. o.

²¹ Népszava, 1938.04.17.4.o.

²² KN (1935-1939), XVIII.k.378.o.

A zsidótörvényeket támadók általában azzal érveltek, hogy „német gyártmányú” törvényekről van szó. Ezt a NEP-hez tartozó képviselők megpróbálták cáfolni. Kifejezetten is tiltakoztak az ellen, hogy a javaslatra - Rassaynak a bizottsági vita során tett megjegyzésére reagálva - a „Made in Germany” bélyegző lenne ráütve. Autonóm magyar lépésnek minősítették, és sokszor elhangzott az az érv is, hogy jobb a dolgok elébe menni, semmint átadni a kezdeményező szerepet az utca, a tömeg hangulatának. Annyiban közel jártak az igazsághoz, hogy a német hatás nem volt az egyetlen, sokak esetében talán a gazdasági érdek mögé sorolható tényező.

Kérdéssé vált, mi történjék a pártnak a zsidójavaslat hatálya alá eső képviselőivel és más tagjaival. A korabeli sajtó olyan esetet is említ (név nélkül), amikor a rostán fennakadt képviselő a legszélső jobboldalon helyezkedett el, és a hazai közvéleményben a fajvédelem apostolaként szerepelt.²³ A zsidótörvény hatálya alá eső képviselőket a NEP országos elnöke felszólította arra, hogy önként, saját elhatározásukból lépjenek ki a pártból, a kizárást megelőzendő.²⁴ A sajtó arról is tudósít, hogy a zsidójavaslat hatálya alá eső kormánypárti városatyák a fővárosi közgyűlésből is eltávoztak. A NEP-ből kilépett bizottsági tagok ezután mandátumaikat megőrizve, mint pártonkívüliek vettek részt a fővárosi törvényhatósági testületében.²⁵

Megállapítható, hogy a Nemzeti Egység Pártja katalizáló szerepet töltött be a magyarországi zsidóellenes törvényhozás elindításában és végigvitelében és radikális elképzeléseiket a szélsőjobboldali csoportok éppcsak megelőzhették.

Irodalmak jegyzéke

Az 1935. évi április hó 27-ére hirdetett országgyűlés képviselőházának naplója (1935-1939). XVIII. kötet. Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Könyvnyomdája, Bp., 1938.

616. sz. Törvényjavaslat a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról. In: Az 1935. évi április hó 27-re összehívott országgyűlés képviselőházának irományai. X. kötet. Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat nyomása, Bp., 1938.

²³ Népszava, 1938.04.08.1.o.

²⁴ Mindez viccek céltáblájává is vált. "Az Ojság" című korabeli vicclap 1938. október 2-i száma 2. oldalán a következőket találhatta az újságolvasó közönség: "Lédermann Móric megint a miénk. -Móric bácsi, mér léptél ki a Nepből?

-Na hallod, Bruder, egy párt, amelyik hosszúnappor nem böjtöl..."

Magyarországi pártprogramok (1919-1944). Szerkesztette: Gergely Jenő-Glatz Ferenc-Pölöskei Ferenc. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1991.

Parlamenti képviselőválasztások 1920-1990. Tanulmányok. Szerk.: Földes György és Hubai László. Kiadja a Politikatörténeti Alapítvány, Bp., 1994.

Vitéz Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata. Sajtó alá rendezte: Perneki Mihály. Kossuth Könyvkiadó, Bp., 1983.

Gömbös pártja. A Nemzeti Egység Pártja dokumentumai. Összeállította és a bevezetőt írta: Vonyó József. Dialóg-Campus Kiadó, Bp.-Pécs, 1998.

„Az Est”

„Az Ojság”

Kis Újság, 1938.

Népszava, 1938.

Újság, 1938.

---

²⁵ "Az Est" Dési Géza, Deményi Aladár és Orova Zsigmond nevét említi, mint akiknek el kell hagyniuk a kormány fővárosi szervezetét. "Az Est", 1938.04.24.3.o.